

XXXI. OTDK

Eltérő mércék a korlátozásban:

Az írott sajtó állami kontrollja

Jelige:

Capilano

„[...] az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására, és védelmére az egyéni alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magába foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről.”

(30/1992. (V.26.) AB határozat)

„[...] a vélemény elfojtása, vagy napvilágra kerülésének megakadályozása nem teszi a véleményt meg nem születetté, és nem gátja valamely nézet elterjedésének. A társadalom szellemi gazdagodása a véleményszabadságtól is függ: csak akkor van esély a téves nézetek kiszűrésére, ha szabad és nyilvános vitákban ütközhetnek ellentétes vélekedések, és ha a mégoly szélsőséges nézetek is napvilágra kerülnek. A szólás szabadságának állapota a demokrácia fokmérője. Minél kevesebb korlátozás nélkül érvényesülhet a véleményalkotás és – nyilvánítás jog, annál biztosabb lábakon áll az alkotmányos demokrácia.”

(18/2004. (V. 25.) AB határozat)

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ	4.
II. ALAPJOGOK A MÉDIASZABÁLYOZÁS TÜKRÉBEN	5.
1. A szólás, a sajtó és a média szabadságáról általában.....	5.
2. Nemzetközi szabályozás	6.
3. Magyarországi szabályozás.....	8.
III. A SAJTÓSZABADSÁG „HATÁRAI”	10.
1. A cenzúra és az előzetes korlátozás fogalmának elhatárolása.....	10.
A. A cenzúra fogalma	10.
B. Az előzetes korlátozás	12.
2. Utólagos korlátozás típusai I.: „Amikor az állam, közigazgatási szerv és független bíróság is hozzáférhet”	13.
A. A közerkölcs	15.
B. A közérdek, mint az információszabadság korlátja.....	16.
C. A köznyugalom.....	20.
3. Utólagos korlátozás típusai II.: „Amikor az állampolgár is hozzáférhet”	24.
A. A személyhez fűződő jogok érdekében alkalmazott korlátozások	24.
B. A helyreigazítás.....	25.
IV. LÉTEZIK-E ÉS KIÉ A TARTALOM FELETTI FELÜGYELET?.....	28.
1. Az audiovizuális eszközök tartalomszabályozása	28.
2. Az írott sajtó és az elektronikus írott sajtó tartalomszabályozása	31.
3. Sokszínűség (Pluralizmus)	33.
V. ÖSSZEGZÉS	36.
FELHASZNÁLT IRODALOM	38.
MELLÉKLETEK	40.

I. Bevezető

Dolgozatomban az írott sajtó korlátozásának eseteit vizsgálom. Napjainkban alapvető és népszerű kérdés, hogy egy demokratikus társadalomban az államnak milyen módon és mértékben kell a média felügyeletében szerepet vállalnia amellet, hogy a sajtó szabadsága az alapjogokat és emberi szabadságjogokat figyelembe véve megfelelően tudjon érvényesülni. A sajtószabadság fogalmának és korlátainak tisztázása mellett a magyar szabályozási környezet aktuális kérdései állnak vizsgálódásom középpontjában. A privatizáció nyomán az írott sajtótermékek magántulajdonba kerültek, alapításuk nem engedélyköteles. A nyomtatott sajtótermékre vonatkozó nyilvántartás vezetése a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal feladata volt, 2012. január elsejétől pedig a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala (NMHH) Információszerzési és Nyilvántartási Kompetencia Központ hatáskörébe tartozik. Az internetes valamint nyomtatott sajtótermékekre ugyanazok a normák irányadóak a magyar jogrendszerben, előbbi nyilvántartással kapcsolatos feladatát a sajtó és médiajog területén megannyi újítást hozó új média törvény¹, 2011. január 1-jétől utalta az NMHH hatáskörébe. A törvény ezen kívül az írott és online sajtótermékeket médiahatósági felügyelet alá vonta, ezt azonban az Alkotmánybíróság 165/2011. (XII. 20.) AB határozatában alkotmányellenesnek minősítette, és 2012. május 31-ig adott határidőt a jogalkotónak arra, hogy orvosolja az alkotmányértéteket. Bár nem határidőre, de az Országgyűlés többször is módosította a törvényt.

Bonyolítja a helyzetet azonban, hogy az online és írott sajtótermékekre alapvetően ugyanazok a normák vonatkoznak, pedig tisztában vagyunk azzal, hogy a két jelenség rengeteg okból más szabályozást igényelne. Valamint változásokat fog hozni a média világában, ha a televíziózás átáll digitális jeltovábbításra. Befolyásolják-e ezek a tények az írott sajtó tartalomszabályozására irányadó nézeteket? Dolgozatomban kitérek a 165/2011 (XII. 20) AB határozat szerintem ellentmondásos érvrendszerére, mellyel kapcsolatban vizsgálom, hogy miért van a média feletti felügyeletnek két mércéje. Az írott sajtó szabályozásával kapcsolatban ugyanis hiányosságokat találunk a magyar jogrendszerben, hiszen az alapjogok, a sajtószabadság, a személyhez fűződő jogok mellett a közérdek vagy konkrétan fiatalok védelme bár elfogadott a televízió tekintetében, azonban sántikál az újságok és az internet esetében. Lehetséges, hogy szükség lenne médiahatósági felügyeletre az írott és online sajtótermékek felett?

¹ 2010. évi CLXXXV. törvény

II. Alapjogok a médiaszabályozás tükrében

1. A szólás, a sajtó és a média szabadságáról általában

A demokratikus államokban a szólás és sajtószabadság, mint alapjogok megkérdőjelezése, szinte magának a demokráciának megkérdőjelezését jelenti. Olyan fontos alappillére a politikai és jogrendszernek, ami nélkül az nem működhetne rendeltetésének megfelelően. Ez a nézet a szólást elsősorban eszköznek tekinti, mely a társadalom működésének biztosításához szükséges, ha demokratikus rendszerben gondolkodunk.² A szólás demokratikus elméletének érve mellett azonban említhetünk még kettőt, az igazsághoz kapcsolódó érvet, és az egyéni autonómia érvét, melyek a fentebb említett alapjogoknak a szükségességét tárgyalják. Ezek az elvek is mind arra a kérdésre válaszolnak, hogy miért fontos a szólásszabadságot biztosítani, miért fontos annak jogi hátterét a jogbiztonság és a társadalom érdekében megfelelően szabályozni. Az igazság keresését a felvilágosodás gondolkodói (Locke, Jefferson, Voltaire) tekintették lényegesnek, az egyéni autonómia érvéhez pedig a Dél-Afrikai Köztársaság alkotmánybírójának, Mogkronak neve fűzhető, aki szerint: „a szólásszabadság *sine qua non*-ja a minden embert megillető önmegvalósítási jognak, azaz az emberi lehetőség teljessége kibontakoztatásának.”³ (Ezek az elvek máig ügyszóként lehetnek alkotmánybíróknál, vagy az Emberi Jogok Európai Bíróságánál.)

A médiaszabályozás során a véleménynyilvánítás szabadsága, a szólás- és sajtószabadság kell, hogy főszabály legyen.⁴ A szólásszabadságot és sajtószabadságot a véleménynyilvánítás szabadságából vezethetjük le. A véleménynyilvánítás szabadsága az egyik legfontosabb alapjogunk, a kommunikációs jogok anyajoga.⁵ A kommunikációs jogok közé tartozó külön nevesített jogok a szólás és sajtószabadság, és az informáltsághoz való jog.⁶ Tágabb értelemben a véleménynyilvánítás szabadsága alá tartozik még a művészi és irodalmi alkotás

² ALEXANDER MEIKLEJOHN: Political freedom – the constitutional powers of the people. – idézi KOLTAY ANDRÁS: A szólásszabadság alapvonalai. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 258 old.

³ SAJÓ ANDRÁS: A szólásszabadság kézikönyve, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 19-25. old

⁴ A TASZ álláspontja a médiaszabályozásról, Budapest, 2010. július 5.

http://mediajogfigyelo.hu/uploads/files/773_tasz_juli7mediatartalom_tasz.pdf (2012. október. 25.)

⁵ Az Alkotmánybíróság értelmezésében az anyajog (esetünkben a véleménynyilvánítás szabadságának joga) „ereje” átsugárzik a belőle fakadó speciális jogokra, az anyajog maga pedig szűkebben korlátozható, mint azok. (21/1996. (V.17.) AB határozat, II./1. a. pont)

⁶ HALMAI GÁBOR: Kommunikációs jogok., Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2002. 12–13. old.

szabadsága, a tudományos ismeretek tanításának szabadsága, a lelkiismereti és vallásszabadság és a gyülekezési jog.⁷

Elválaszthatjuk a szólásszabadság és a sajtószabadság fogalmát. Hosszú ideig alig különült el egymástól a kettő, pedig mindegyiknek jól körülhatárolható jelentése van. A szólásszabadság a véleménynyilvánítás szabadságának az a formája, amelynél a vélemény kinyilvánítása nem szervezett keretek között (például gyűlésen), illetve nem valamely közvetítő, vagy médium (televízió, írott sajtótermék stb.) segítségével történik, hanem közvetlenül szóban, és mások társaságában.⁸ A kettő jog szoros összekapcsolódásának oka történelmi: hosszú évszázadokon keresztül a vélemény közvetítésének eszköze az írott sajtó volt. Így elengedhetetlenné vált annak szabályozása, hiszen az embereket alapvetően befolyásolták azok az információk, melyeket elolvastak. Az idő előrehaladásával azonban megjelentek más közvetítő eszközök is, például a rádió és a televízió, és minden médiumra megjelentek a külön, úgynevezett – médiumspecifikus – szabályok. Az utóbbi eszközök ma már az audiovizuális műsorszolgáltatók csoportjába tartoznak. Az sajtó fogalma azonban egyre szűkebb körben lett értelmezendő, míg a média kifejezés egyre tágabb kört ölel fel. Amikor az utóbbiról beszélünk, beleértünk minden olyan jelenséget és eszközt, ami információt közvetít.⁹ A mindennapos szóhasználatban ezek a fogalmak sokszor keverednek, ezért is fontos őket tisztázni.¹⁰

2. Nemzetközi szabályozás

A szólás és sajtószabadság alapvető szabályozását a nemzetközi szerződésekből olvashatjuk ki és megállapítható, hogy a *szólásszabadságról* Európában egy közös emberi jogi felfogás körvonalazódik. A szólás szabadságát az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (1948) 19. cikkelye így fogalmazza meg:

„Mindenkinek joga van a vélemény és kifejezés szabadságához. Ez a jog magában foglalja annak szabadságát, hogy véleménye miatt senkit se zaklassanak, továbbá hogy bármilyen

⁷ SÁRI JÁNOS – SOMODY BERNADETTE: Alapjogok. - Alkotmánytan II., Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 143-150. old

⁸ SZAMEL LAJOS: A véleménynyilvánítás szabadsága. – idézi: KATONÁNE SOLTÉSZ MÁRTA (szerk.): Emberi jogok hazánkban. ELTE, Budapest, 1988. 174-175.old.

⁹ KOLTAY ANDRÁS: A szólásszabadság alapvonalai. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 192.old

¹⁰ SÁRI JÁNOS - SOMODY BERNADETTE: Alapjogok. - Alkotmánytan II., Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 143-150. old.

eszközzel és hatásokra való tekintet nélkül mindenki tájékozódhasson és tájékoztathasson, és e szméket megismerhessen, információkat és eszméket terjeszthessen.”

Majdnem tíz évvel később azonban a *szólásszabadságot* Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (1966) 19. cikkelye is emberi jogként ismeri el.

A Római Egyezmény (1950) X. cikke szerint:

„Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magába foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna.”

A *sajtószabadságot* az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződésben¹¹ (1957) nem említették meg. Ezek az Egyezmények a részes államokban tekintendők irányadónak. Az európai felfogást leginkább az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) alakítja, és az intézmény gyakorlatát a részes államok mindinkább követendőnek tartják. Az Európa Tanács a strasbourgi Emberi Jogok Bíróságán keresztül folyamatosan örökdi a *sajtószabadság* tiszteletben tartása felett.

Az Európai Unió maga nem dolgozott ki saját, önálló értelmezést a szólásszabadság joga tekintetében, de a Maastrichti Szerződésben 1992-ben, a 6. cikk (2) bekezdése szerint: „Az Unió tiszteletben tartja az alapvető jogokat, amint azokat az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Európai Egyezmény biztosítja, és amint azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaikból fakadnak.” Később az Amszterdami Szerződésben 1997-ben kiegészítették ezt a cikket a következő, (1) bekezdéssel: „Az Unió a szabadságok tiszteletben tartása és a jogállamiság elvein alapul, amelyek közösek minden tagállamban.”

Az Európai Unió Alapjogi Chartáját (2007/C 303/01) 2000. január 7-én írtak alá a tagállamok. A Charta hét fejezetben, 54 cikkelyen keresztül határozza meg az Európai Unió alapvető értékeit, a 11. cikkben találhatjuk meg a véleménynyilvánítás szabadságát.

„(1) Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna, továbbá országhatárokon való tekintet nélkül. (2) A tömegtájékoztatás szabadságát és sokszínűségét tiszteletben kell tartani.”

¹¹ Más néven” EKG-Szerződés” Franciaország, az NSZK, Olaszország és a Benelux államok által 1957. március 25-én Rómában aláírt nemzetközi szerződés, amely létrehozta az Európai Gazdasági Közösséget.

Ahogy a kronológiai sorrendben utaltam rá, a *sajtószabadsággal* kapcsolatban az Európai Unió az Alapjogi Charta után részletesebb szabályozást nem fogadott el. Egyedül az elektronikus sajtóval kapcsolatban létezik egy irányelv, melynek címe: „*Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv*” (2007/65/EK). Biztosítja a műsorszolgáltatás szabadságát az Unió teljes területén, és differenciált szabályozást vezet be az egyes audiovizuális szolgáltatások tekintetében.¹² Később, hogy az egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseket összehangolják, és kodifikálják, kiadták a 2010/13/EU irányelvet, amely magába foglalja a 2007/65/EK irányelvet is.

3. Magyarországi szabályozás

A fentebb említett szerződéseknek Magyarország részese, és az EU irányelvet is kötelező végrehajtanunk. Előző Alkotmányunk (1949. évi XX. törvény) 61. §-a rendelkezett a kommunikációs jogok anyajogáról.

„61. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze. (2) A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát. (3) A közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény, valamint a sajtószabadságról szóló törvény elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. (4) A közszolgálati rádió, televízió és hírügynökség felügyeletéről, valamint vezetőinek kinevezéséről, továbbá a kereskedelmi rádió és televízió engedélyezéséről, illetőleg a tájékoztatási monopóliumok megakadályozásáról szóló törvény elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.”
(Az Alkotmány 2010-es szövegváltozata, előtte ez a szakasz jóval rövidebb volt)

Új Alaptörvényünk (2011. április 25.) pedig IX. cikkében rendelkezik a véleménynyilvánítás szabadságáról, magába foglalva a szólás és sajtószabadságot is.

„(1) Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. (2) Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. (3) A sajtószabadságra, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletét ellátó szervre vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”

Magyarországon a szólás és sajtószabadság alapjogát az alkotmány garantálja, végrehajtása főként minősített többséggel elfogadható törvények révén valósult meg. A rendszerváltás

¹² KOLTAY ANDRÁS. A szólásszabadság alapvonalai, Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 239. old.

után, a médiatörvény (1996.évi I. törvény), valamint még a rendszerváltás előtt meghozott „1986. évi II. sajtótörvény a sajtóról”, (röviden: Sajtótörvény) vállalt nagy szerepet a média szabályozásában. Az Országgyűlés azonban megszavazta az új médiatörvényt (2010. évi CLXXXV. törvény) amely immár egybefoglalja az elektronikus és írott sajtóra vonatkozó szabályokat is. A jogalkotók új közigazgatási szervet is létrehoztak a 2010-ben, az 1996-ban felállított ORTT (Országos Rádió és Televízió Testület) helyett a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóságot (NMHH), mint önálló szabályozó szervet, amely ellátja a média feletti felügyeletet. A „Közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényt” (1992. évi LXIII. törvény) felváltotta a 2011. évi CXII. törvény, mely implementálja az EU általános adatvédelmi irányelvét (95/46/EK). Valamint a Polgári Törvénykönyv (Ptk.), a Büntető Törvénykönyv (Btk.) és alkotmánybíróági határozatok is szerepet vállalnak a magyar média szabályozásában.

A Kádár-korszakban a sajtótermékek tulajdonosi jogait a párt-állami szervek gyakorolták, és a tervgazdaság szabályai szerint működtették, a sajtót „beavatkozással” cenzúrázták. A rendszerváltásban részt vett pártok képviselői, a jogász társadalom és az értelmiség ráébredt a média hatalmára, (nyilvánosság, befolyásolás stb.) tehát fontosnak tartották annak szabályozását, hogy védjék a demokratikus közvéleményt és személyhez fűződő jogokat, a közérdeket egyaránt. Bizonyos esetekben korlátozásokat kellett bevezetni – és elviselni - ahhoz, hogy mások alapjogai ne sérüljenek, és hogy a privatizáció után tulajdont szerzett vállalkozások, cégek az alapjogokat irányadónak tekintsék.

III. A sajtószabadság „határai”

Minden jelenkori demokráciára jellemző a sajtó korlátozása, annak ellenére, hogy érvényesül a gondolatközlés szabadsága (beleértve ebbe a sajtó és a média szabadságát). Ezt a témához köthető nemzetközi szerződések sem tekintik jogellenesnek. Találkozhatunk olyan korlátokkal, amikor előzetesen ellenőrzik a sajtó közléseit, (pl.: folyamatban lévő büntetőügyben, nyomozati érdekből), valamint léteznek olyanok is, melyek utólagosan, megjelenés után alkalmaznak vagyoni, büntető vagy más jellegű szankciókat.

Azonban a sajtószabadság jogának korlátozására kivételesen, csak szűk körben és arányos módon kerülhet sor, akkor, ha azt más alapjog védelme, vagy „a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség teszi szükségessé.”¹³ Az államok jogalkalmazói, alkotmánybíróságok, rendes bíróságok közreműködnek, szerepet játszanak a sajtószabadság tartalmi elemeinek meghatározásában is. Ezek az elemek utalhatnak az előzetes cenzúra tilalmára, vagy arra, hogy a sajtótermék korlátozását csak törvény rendelheti el.

1. A cenzúra és az előzetes korlátozás fogalmának elhatárolása

A. A cenzúra fogalma

Cenzúráról akkor beszélünk, ha egy nyilvánosságra szánt információ megjelenését külső erő akadályozza meg, azaz korlátozzák a szabad véleménynyilvánítás jogát.¹⁴ Szűkebb értelemben csak az államilag gyakorolt, külön erre a feladatra alakult szervek által végzett információ-szűrést nevezzük cenzúranak, tágabb értelemben azonban az információknak a szélesebb nyilvánosság előli mindenfajta elzárását hívják így, ebben az értelemben több fajtája létezik:

- **politikai cenzúra:** Amikor valamely politikai erő akadályozza meg vagy bünteti a hatalmi pozícióit fenyegető információk és véleményének közlését.
- **üzleti cenzúra:** Amikor egy nagyvállalat gazdasági fölényével visszaélve gátolja meg a rá nézve kellemetlen információk közlését.

¹³ 165/2011 (XII. 25) AB határozat

¹⁴ <http://www.enc.hu/1enciklopedia/mindennapi/cenzura.htm> (Magyar Virtuális Enciklopédia - Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Kutatóintézete gondozásában) (2012. október 10.)

- **öncenzúra:** A tulajdon beszédeiben, írásaiban stb. saját maga által alkalmazott cenzúra, megelőzve egy feltételezett cenzúrát.¹⁵
- **társadalmi cenzúra:** Eszerint a társadalom elszigeteli azokat, akik egy bizonyos „véleményklímában” deviáns nézeteket hangoztatnak, ezért az emberek inkább csendben maradnak, ha úgy érzik, véleményükkel kisebbségbe szorulnak.¹⁶

Dolgozatomban a szűkebb értelemben vett cenzúrára hivatkozom. A nem demokratikus berendezkedésű államokban az előzetes vizsgálatot közigazgatási hatóság, vagy valamely állami tisztségviselő végzi, akinek döntése ellen nincs helye jogorvoslatnak, bírósági út nem vehető igénybe. A cenzúrát alkalmazó rendszerekben általában előzetesen semmiféle támpontot nem határoznak meg, hogy mi engedélyezett és mi nem, de az köztudott, hogy a kormányzatot kritizáló megnyilvánulásokra különösen érzékenyek.¹⁷

Az intézményesített egyházi cenzúra, és a vélemények feletti hatalmi kontroll mindennapos gyakorlatától hosszú út vezetett az írott sajtó felett kialakult mai tartalomszabályozásig. A könyvkiadást és a nyomtatott sajtót a cenzúra korlátozta, azaz a sajtótermékek kibocsátásának előzetes vagy utólagos engedélyezése. Először azokban az országokban törölték el a cenzúrát, ahol polgári forradalmak robbantak ki. A Virginiai Alkotmány (1776) Amerikában, az Ember és Polgár Jogainak Deklarációja (1789) Franciaországban, és a belga alkotmány 1831-ben. Magyarországon a sajtószabadságról szóló 1848: XVIII. törvénycikk deklarálta elsőként a szólás és gondolatközlés szabadságát, és a cenzúra megszüntetését.

Ha azonban tisztában vagyunk a történelmi háttérrel, tudjuk, hogy időre volt még szükség, mire ezek a jogok ténylegesen érvényesülhettek, valamint ez korántsem jelentette azt, hogy a sajtószabadság a jog minden korlátja alól felszabadult. A cenzúra a diktatórikus kormányformára a legjellemzőbb, napjainkban is találkozunk az intézménnyel különböző országokban, mint például Kínában, Észak Koreában, Iránban, Szaúd-Arábiában.

¹⁵ TAKÁCS RÓBERT: Sajtóirányítás és újságírói öncenzúra az 1980-as években.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_01_tavasz/04_sajtoiranyitas (2012. november 14.)

¹⁶ NOELLE-NEUMAN - „hallgatási spirál. <http://www.enc.hu/1enciklopedia/mindennapi/cenzura.htm> (2012. október 10.)

¹⁷ KOLTAY ANDRÁS. A szólásszabadság alapvonalai, Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 291. old.

B. Az előzetes korlátozás

A cenzúra fogalma nem egyenértékű az *előzetes korlátozás* fogalmával, amely számos országban ma is létezik. Utóbbi jogi garanciákkal alátámasztott, bíróság által végzett vizsgálat, mely nem feltétlenül ellentétes a jogállami alapelvekkel. Az Emberi Jogok Európai Bírósága sem tiltja kifejezetten a közlemények előzetes korlátozását, korábbi gyakorlata is alátámasztja ezt, hiszen az „Observer and Guardian versus The United Kingdom”¹⁸ ügy ítéletében ezt kifejezetten ki is nyilvánította. Az előzetes eltiltás elfogadhatóságát arányossági teszt keretei között értékeli, valamint, hogy ne sértse meg az Egyezményt, a lehető legalaposabb vizsgálatot kell lefolytatnia a felmerülő ügyekben. A ma létező előzetes korlátozásnál tehát a közlemény megtiltásáról csak bíróság dönthet, meghallgatva mindkét felet.¹⁹

Magyarországon az 1986-os sajtótörvény előzetes korlátozást tett lehetővé, amelyet az ügyészség gyakorolhatott. A törvény 15. § (3) bekezdés kimondta, hogy amennyiben a sajtószabadság gyakorlásával bűncselekmény vagy annak elkövetésére való felhívás valósul meg, az közérkölc, vagy személyhez fűződő jogok megsértésével jár, ezért szükséges az előzetes kontroll. Illetve, az írott sajtótermék bejelentési kötelezettség alapján történő nyilvántartásba vétele előtt, ügyészi indítványra a bíróság megtilthatta annak „nyilvános közlését.” Az Alkotmánybíróság ezt az eljárást a 20/1997. (III. 19.) AB határozatban alkotmányellenesnek minősítette, hogy bár az előzetes korlátozás nem összeférhetetlen a sajtószabadság alapjogával, a törvény ezen rendelkezése sérti az önrendelkezéshez való jogot. „A sajtószabadság jogának korlátozására kivételesen, csak szűk körben és arányos módon kerülhet sor akkor, ha azt más alapjog védelme, vagy „a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség teszi szükségessé.”²⁰

¹⁸ DR. GRÁD ANDRÁS – DR. WELLER MÓNKA: A Strasbourgi Emberi Jogi Bírászkodás Kézikönyve. HVG Orac. Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011. 579. old.

¹⁹ KOLTAY ANDRÁS: A véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság és a közérdekű adatok nyilvánossága. in: JAKAB ANDRÁS (szerk.): Az Alkotmány Kommentárja II., Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 2286. old.

²⁰ 165/2011. (XII. 25.) AB határozat

2. Utólagos korlátozás típusai I.: Amikor az állam, közigazgatási szerv és független bíróság is „hozzáférhet”

Az utólagos korlátozás azokban az országokban a leggyakoribb, ahol demokratikus médiapolitikát folytatnak, így nálunk Magyarországon is. A törvényhozó köteles legenyhébb eszközt alkalmazni az adott cél elérése érdekében. A szükségesség-arányosság követelménye, hogy az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. Mik azok a tényezők, amelyek korlátozhatják a sajtószabadság alapjogát? Az alábbi dokumentumokban a következőkre hivatkoznak:

1. „E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a **nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.**” (Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről, 10. cikk, Véleménynyilvánítás szabadsága)

2. „Az e cikk 2. bekezdésében meghatározott jogok gyakorlása különleges kötelezettségekkel és felelősséggel jár. Ennélfogva az bizonyos korlátozásoknak vethető alá, ezek azonban csak olyanok lehetnek, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít és amelyek a: **mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása**, illetőleg b: **az állambiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölc**s védelme érdekében szükségesek.” (Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 19. cikk. 3.)

3. „(3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. **Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.**” (Magyarország Alaptörvénye, I. cikk (3) bekezdés)

4. „(3) A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, **nem sértheti a közérkölc**söt, **valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.** 5. § (1) Törvény a médiaszolgáltatások megkezdésének vagy végzésének, illetve a sajtótermékek közzétételének feltételéül szabhatja a hatósági nyilvántartásba vételt. **A nyilvántartásba vétel feltételei nem korlátozhatják a sajtó szabadságát.**” (2010. évi CIV. törvény – a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. III. cím – A sajtó szabadsága, 4-5. §)

5. „[...] a korlátozás alkotmányosságának megítélésénél a kiindulási pontot a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságának a demokratikus rendszer fenntartásában, a közösség tájékoztatásában és a közvélemény kialakulásában játszott különösen fontos szerepe jelenti. Ez a szerep előtérben áll és ezért e szabadságjogok korlátozása szűk körben lehetséges olyankor, ha **politikai vitáról, az állam bírálatáról van szó.** [...] A korlátozást szükségessé teheti **alapvető jog védelme, a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség.**” (57/2001. (XII.5.) AB határozat)

A kérdést érintő legfontosabb dokumentumokban tehát a leggyakrabban szereplő korlátozási lehetőségek: *a közrend, a közerkölcs, közegészség, közbiztonság, alapvető jogok valamint a személyhez fűződő jogok védelme.* A legfontosabb kérdés azonban, hogy ki, hogyan és milyen cím alatt, közvetlen vagy közvetett módon fér hozzá tulajdonosokon és a sajtóban dolgozókon kívül a sajtó korlátozásához?²¹ Halmai Gábor a véleményszabadság korlátozását legitimáló érdekeket és értékeket négy csoportba sorolta;

1. *Az állam érdekében:* az alkotmányos alaprend védelme, külső és belső biztonság megtartása, közjogi méltóságok védelme, állami szimbólumok védelme.
2. *A társadalom érdekében:* a köznyugalom, a közerkölcs és a közegészség.
3. *Egyes társadalmi csoportok érdekében:* faji, etnikai, vallási, nemi megkülönböztetésre irányuló közlések, gyűlöletbeszéd.
4. *Egyén érdekében:* emberi méltósághoz való jog, jó hírnévhez való jog, magántitok, üzleti titok sérelme.²²

A következő alpontokban rámutatok azokra a lehetőségekre, amelyek a korlátozást legálisan, a jogrendszerben alkotmányosan működve végzik. A hozzáférés súlyosabb beavatkozás, mint a tartalomszabályozás: a műsorszolgáltató, a szerkesztési döntéseket hozó fél választási szabadsága a hozzáférést illetően, a jog által érintett területen gyakorlatilag megszűnik. Kötelező számára bizonyos konkrét személyek vagy szervezetek számára saját újságja lapjain megjelenést biztosítani, illetve helyreigazítani. A hozzáférés joga azonban soha nem lehet feltétel nélküli.²³

²¹ KOLTAY ANDRÁS. A szólásszabadság alapvonalai. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 321. old.

²² GÁLIK MIHÁLY – POLYÁK GÁBOR: Médiaszabályozás. KJK-KERSZÖV. Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 64-65. old.

²³ KOLTAY ANDRÁS: A véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság és a közérdekű adatok nyilvánossága. in: JAKAB ANDRÁS (szerk.): Az Alkotmány Kommentárja II., Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 2290. old.

A. A közerkölcs

Amennyiben a sajtószabadsággal kapcsolatban felmerül a közerkölcs fogalma, mint feltétel, akkor szükséges lehet egy olyan intézmény, amely biztosítja annak érvényesülését az állampolgárok számára.²⁴ A közerkölcs érdekében megengedhető korlátozásra utalást az Smtv. 4. §-ában találunk.

„4. § (3) A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közerkölcsöt, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.”

A közerkölcs fogalmát jogszabály nem határozza meg, de:

„a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának a BH 1992.454. számú eseti döntése tartalmazza a sajtótermék nyilvános közlésének megtiltása iránti kérelem elbírálásánál irányadó szempontokat. A Legfelsőbb Bíróság e döntésében többek között megállapította, hogy a közerkölcs fogalmába azok a magatartási szabályok sorolhatók, amelyeket a társadalom általánosan elfogad.”²⁵

Ennek ellenére a magyar bírói gyakorlat szerint még mindig nehéz megállapítani, hogy mi tartozik a közerkölcs fogalma alá.

A 20/1997. (III. 19) AB határozat szerint *„a sajtótermék közerkölcsbe ütközését akkor lehet megállapítani, ha ez a jellege a közfelfogás szerint egyértelmű és vitathatatlan.”*

Mivel az Alaptörvény hallgat a véleményyszabadság alkotmányos korlátairól azok akkor korlátozhatóak, így a sajtószabadság alapjoga is, ha más alkotmányos jog, illetve érdek jegyében az szükségessé válik.

„Magyarország Alaptörvénye: I. cikk (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

Fontos, hogy bár a közerkölcs nem szerepel az alkotmányos értékek között, ennek ellenére az Alkotmánybíróság mégis hivatkozik rá, amikor a sajtószabadságot közerkölcs védelmében korlátozza a törvény (2010. évi CLXXXV. tv 19. § (3)). Tehát explicit megjelenése hiányzik

²⁴ SAJÓ ANDRÁS: A szólásszabadság kézikönyve. KJK-KERSZÖV. Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 175. old.

²⁵ 20/1997. (III. 19.) AB Határozat

az Alaptörvényből, ennek ellenére egyéb értékekből levezethető. A magyar szabályozás bizonyos területeken (pl. 2008. évi XLVIII. tv. a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól, 7-8-9. §) tiltja a közerkölcsöt sértő kifejezéseket.

A Médiatanács médiatörvényben meghatározott hatáskörei nem vonatkoznak az Smtv. közerkölcsre vonatkozó rendelkezésére. (Smtv. 4. §) Az Mttv. 182. § c. pontja a Médiatanács feladatává teszi az Smtv. 13.-20. §-ba foglalt követelményeinek betartását, de az Smtv. 4. §-ról szó sem esik. Egy közigazgatási szerv pedig kizárólag törvényben meghatározott hatásköröket gyakorolhat, azoknak körét önkényesen nem bővítheti. Médiahatósági eljárás egyébként sem indulhatna, mert a közerkölcs a Legfelsőbb Bíróság álláspontját tekintve annyira általános kategória, amely csak konkrét tényállásokban jelenhet meg a hatósági felügyelet keretében számon kérhető módon. A közerkölcs megsértése miatt így nem szankcionálhatók az egyes médiatartalom szolgáltatók.²⁶ Így a sajtószabadság általános korlátjaként megjelenő „közerkölcs” létjogosultsága sajnos vitatható. Ennek a problémának a további kifejtésére a VI. fejezetben térek ki.

B. A közérdek mint az információsabadság korlátja

Az információsabadság az egyénnek azt a jogát jelenti, hogy a közérdekű adatokat megismerje, ami egyúttal az állam arra irányuló – tevőleges – kötelezettsége is, hogy biztosítsa ezeknek az adatoknak a nyilvánosságát.²⁷

„9. § Az állami és önkormányzati szervek, intézmények, tisztségviselők, a hivatalos és közfeladatot ellátó személyek, valamint az állami vagy önkormányzati többségi tulajdonban lévő gazdasági társaságok vezetői - a szükséges felvilágosításoknak és adatoknak a médiatartalom-szolgáltatók számára, megfelelő határidőben történő rendelkezésére bocsátásával - a közérdekű adatok nyilvánosságáról, illetve az információsabadságról szóló jogszabályok keretei között kötelesek elősegíteni a médiatartalom-szolgáltató tájékoztatási feladatának elvégzését.”²⁸

Az 1992. évi LXIII. törvény volt az első adatvédelmi (és a közérdekű adatokról rendelkező) törvény Magyarországon a rendszerváltás után, rendelkezéseit az információsabadsággal kapcsolatban a 2005. évi XIX. törvény módosította, valamint megalkották a 2005. évi XC.

²⁶ KOLTAY ANDRÁS: A média tartalmi szabályozásának alkotmányossága az új magyar médiaszabályozásban http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_03_osz/04_media_szabalyozas (2012. október 30.)

²⁷ GÁLIK MIHÁLY – POLYÁK GÁBOR: Médiaszabályozás. KJK-KERSZÖV. Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 87. old.

²⁸ 2010. évi CIV. törvény – a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól

törvényt „az elektronikus információszabadságról”. Ezt a szabályozást felváltotta a 2011. évi CXII. törvény „Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról”.

A közérdekű adatok bárki számára megismerhetők. Az információszabadságnak gyakorlása nincs sem állampolgársághoz, sem egyéb jellemzőhöz kötve, és valamely közérdekű adat megismeréséhez nincs szükség személyes érintettségre.²⁹ A közérdekű adat tehát:

„[...]az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, valamint a tevékenységére vonatkozó, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármely módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől.”³⁰

Az állami vagy helyi önkormányzati feladatot ellátó szerv ezen kívül köteles elősegíteni és biztosítani a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását az állampolgár számára a közérdekű adatokkal kapcsolatban. Azonban ha az adott törvény vagy annak alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította a közérdekű adatot, illetve, ha az nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség alapján lett titoknak minősítve, **megismerésük megtagadható**. A törvény megnevezi azokat az esetköröket, amikor a közérdekű adatokat nem lehet megismerni, a megismeréshez fűződő közérdek meghajol a korlátozást indokoló közérdek előtt.

„(2) A közérdekű és közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jogot - az adatfajta meghatározásával - törvény a) honvédelmi érdekből; b) nemzetbiztonsági érdekből; c) bűncselekmények üldözése vagy megelőzése érdekében; d) környezet- vagy természetvédelmi érdekből; e) központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből; f) külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra tekintettel; g) bírósági vagy közigazgatási hatósági eljárásra tekintettel; h) a szellemi tulajdonhoz fűződő jogra tekintettel korlátozhatja.

*(4) A közérdekű adatok megismerése korlátozható uniós jogi aktus alapján az **Európai Unió jelentős pénzügy- vagy gazdaságpolitikai érdekére tekintettel**, beleértve a monetáris, a költségvetési és az adópolitikai érdeket is.*

*(5) A közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörébe tartozó döntés meghozatalára irányuló eljárás során készített vagy rögzített, a **döntés megalapozását szolgáló adat** a keletkezésétől számított tíz*

²⁹ GÁLIK MIHÁLY – POLYÁK GÁBOR: Médiaszabályozás. KJK-KERSZÖV. Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 88. old.
³⁰

évig nem nyilvános. Ezen adatok megismerését - az adat megismeréséhez és a megismerhetőség kizárásához fűződő közérdek súlyának mérlegelésével - az azt kezelő szerv vezetője engedélyezheti.”³¹

Miért fontos mindez a sajtó szempontjából? A közérdekű adatokat nyilvánosságra hozhatja a sajtó, hogy még többen tudomást szerezhessenek az adott információról, és így a demokratikus, széles körű információterjesztés követelményének meg tud felelni. Ha valaki közérdekű adattal visszaél, az bűncselekményt követ el. (Btk. 177/B. §.)

Az államtitok : „3. § (1) a) [...] a minősítéssel védhető közérdekek körébe tartozó, a minősítési jelölést az e törvényben, valamint az e törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabályokban meghatározott formai követelményeknek megfelelően tartalmazó olyan adat, amelyről - a megjelenési formájától függetlenül - a minősítő a minősítési eljárás során megállapította, hogy **az érvényességi időn belüli nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele a minősítéssel védhető közérdekek közül bármelyiket közvetlenül sérti vagy veszélyezteti (a továbbiakban együtt: károsítja), és tartalmára tekintettel annak nyilvánosságát és megismerhetőségét a minősítés keretében korlátozza.**”

A nemzeti minősített adatnak „érvényességi ideje”: „a) "Szigorúan titkos!" és "Titkos!" minősítési szintű adat esetén legfeljebb 30 év, b) "Bizalmas!" minősítési szintű adat esetén legfeljebb 20 év, c) "Korlátozott terjesztésű!" minősítési szintű adat esetén legfeljebb 10 év lehet.”

Ezek az adatnak nyilvánossága nagymértékben korlátozott, senki sem hozhatja őket nyilvánosságra az írott sajtón keresztül sem, míg érvényességi idejük le nem jár. (Hacsak azt meg nem hosszabbítják, mert erre is van lehetőség a törvény szerint, 5. § 7. bek.) Milyen esetekben hivatkozhat az állam arra, hogy egy adatot, információt nemzeti minősített adatként kezel?

„5. § (1) Minősítéssel védhető közérdek Magyarország **a) szuverenitása, területi integritása, b) alkotmányos rendje, c) honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési és bűnmegelőzési tevékenysége, d) igazságszolgáltatási, központi pénzügyi, gazdasági tevékenysége, e) külügyi vagy nemzetközi kapcsolatai, f) állami szerve illetéktelen külső befolyástól mentes, zavartalan működésének biztosítása.** (2) Az adat minősítéssel csak akkor védhető, ha a) a keletkezett adat az (1) bekezdésben meghatározott minősítéssel védhető közérdekek körébe tartozik, b) az adat nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele károsítja a

³¹ 2011. évi CXII. törvény 27. §

minősítéssel védhető közérdeket, és c) az adat nyilvánosságát és arra feljogosított személyen kívüli megismerhetőségét meghatározott ideig korlátozni szükséges. (3) Az adat minősítéssel csak valamennyi törvényi feltétel fennállása esetén és csak a legszükségesebb ideig védhető.”

Aki bármilyen minősítésű adattal visszaél, szintén bűncselekményt követ el, akárcsak a közérdekű adatról. (Btk. 221. § - 222/A. §) A törvény nem csak a nemzeti minősítésű adattal való visszaélést, de a külföldi minősített adattal való visszaélést is szankcionálja.

A sajtószabadság titkos adatokkal kapcsolatos iskolapéldája az ún. „Kriminális” ügy. 1999 májusában a „Kriminális” című hetilapban megjelent egy „szigorúan titkos” jelzéssel ellátott jegyzőkönyv „a titkosszolgálat maszekolásáról”. A jegyzőkönyvből egyértelműen kiderült L.M. törzsszázlósról, hogy a titkosszolgálat tagja. Államtitoksértés miatt indítottak eljárást, melyet azonban a Főváros Főügyészség megszüntetett arra hivatkozva, hogy a „Titoktörvény” mellékletének 119. pontja szerint államtitoknak „a hivatalok személyi állományára [...] vonatkozó adat” minősül, egyes személyek kilétének felfedése pedig nem az az állomány egészére vonatkozik. Később belátták, hogy ez az érvelés nem állja meg a helyét, így a nyomozást folytatták, azonban az eljárást újfent megszüntették bűncselekmény hiánya miatt. Arra hivatkoztak, hogy az ügyben súlyos, az elkövetési tárgy megállapíthatóságát kizáró formai hibák történtek. Ezek lényege, hogy a) a jegyző-könyvet – mint a titok hordozóját – nem arra feljogosított személy minősítette titkossá, b) eljárása nem is felelt meg a minősítéssel szemben támasztott követelményeknek. Röviden tehát: az ügy elbírálása idején a minősítőnek (már) nem volt az irat minősítésére vonatkozó jogosultsága. A hibát csak jóval később, az ügy tanulságain okulva korrigálták. Sajtóhírek alapján az ügyészség azért is szüntette meg az eljárást, mert „a nyilvánosság tájékoztatását fontosabb érdeknek ismerte el, mint a titokvédelmet.” A Kriminális szerkesztőjét azonban az eljárás alatt meghurcolták, valamint ha csak bizonyos időtartalomra is, de a köztelevízióból eltávolították.³²

³² TÓTH MIHÁLY: Titokkal átszőtt büntetőjog. in: IUSTUM AEQUUM SALUTARE, I. 2005/1. Szent István Társulat, Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest. 57. old.

C. A köznyugalom

A gyűlöletbeszéd

„A kommunikációnak ebbe a csoportjába azok a beszédek tartoznak, amelyekkel a beszélő a társadalom faji, etnikai, vallási vagy nemi csoportjairól, vagy azok egyes tagjairól a csoporthoz tartozásukra tekintettel mond olyan véleményt, ami sértheti a csoport tagjait, és gyűlöletet kelthetnek a társadalomban a csoporttal szemben.”³³

A gyűlöletbeszéd az amerikai „hate speech” kifejezés tükörfordítása. Az Európa Tanács egyik ajánlása szerint ez minden olyan kifejezést takar, amely fajgyűlöletet, idegengyűlöletet, antiszemitizmust vagy más intolerancián alapuló gyűlöletet, így különösen az agresszív nacionalizmuson, etnocentrizmuson, valamint kisebbségekkel, bevándorlókkal és bevándorolt ősökkel rendelkező személyekkel szembeni intolerancián alapuló gyűlöletet terjeszt, szít, hirdet vagy igazol.³⁴ Az állam a Büntető Törvénykönyvben 269. §³⁵ alatt olvasható, „közösség elleni izgatás”, valamint a 269/C §³⁶ „a nemzeti szocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása” kifejezések alatt bünteti a gyűlöletbeszédet.

Az 30/1992. (V. 26.) Ab határozat szerint gyűlöletre uszításon „olyan lázongó kifakadások értendők, amelyek alkalmasak arra, hogy emberek nagyobb tömegében a szenvedélyeket oly magas fokra lobbantsák, amelyből gyűlölet keletkezvén, a társadalmi rend és béke megzavarásához vezethet.” A Btk. egyik kommentárja szerint az uszítás súlyosabb magatartást kíván meg, mint az izgatás, mert magába foglal bizonyos fokú ellenséges cselekményekre indítást is.³⁷

Míg a Büntető Törvénykönyvben a „gyűlöletre uszítás” kifejezés szerepel, addig a Médiatörvényben a „gyűlöletkeltés” fogalmát találjuk a tényállásokban.

„[...] jogkövetkezményeket alkalmazhatja, amennyiben a következő feltételek fennállnak: a) az intézkedés a közrend védelme, bűncselekmények megelőzése, felderítése és üldözése, a közösségek

³³ HALMAI GÁBOR: Kommunikációs jogok. Új mandátum, Budapest, 2002. 114. old.

³⁴ Council of Europe, Recommendation No. R (97) 20, of the Committee of Ministers to Member States on „Hate Speech” idézi - KOLTAY ANDRÁS : A szólásszabadság alapvonalai, Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 509. old.

³⁵ Új Btk. 332. §

³⁶ Új Btk. 333. §

³⁷ 5/1999. évi büntető elvi határozat

elleni gyűlöletkeltés tilalmának megsértése, vagy a kiskorúak, a közegészség, a közbiztonság, a nemzetbiztonság és a fogyasztók, befektetők védelme miatt szükséges.”³⁸

Ez valószínűleg az „Audiovizuális médiaszolgáltatásokról” szóló EK-irányelv 3b cikke miatt van így. Az irányelv a tagállamoknak előírja, hogy a lineáris és nem lineáris, televíziós és egyéb audiovizuális műsorszolgáltatások számára az *’incitement to hatred’* tehát a „gyűlöletkeltést”, vagy más fordítással „gyűlöltre uszítást” tiltani kell. A hivatalos magyar fordításba a „gyűlöletkeltés” fordítás került bele, az új Médiatörvény is valószínűleg ezért használja ezt a kifejezést. Ám ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy a korlátozásnak ez két különböző korlátozási mércéjét jelenítené meg.³⁹

Ezek szerint a Médiatörvénybeli korlátozás jóval magasabb korlátozhatósági mércével rendelkezik, mint a Btk.-beli? Erre a kérdésre a büntetőjog és a közigazgatási jog szankciórendszerének megkülönböztetésével kaphatunk választ. Ami a Btk.-ban alkotmányellenes, a Médiatörvényben megengedett lehet – hiszen a lehetséges szankciók az utóbbiban többszörösen enyhébbek. Ennek a különbségnek az elvi elhatárolása hiányos a 1006/B/2001. Ab határozatban. Azonban eszerint megerősítést kap az a tétel, hogy a szólásszabadság és a sajtószabadság egymástól elválasztandó, két külön alapjog, és az utóbbin belül eltérő mértékű az írott és az elektronikus sajtó szabadsága.⁴⁰

Az Európai Unió rasszizmus és idegengyűlölet elleni kerethatározatának⁴¹ megjelenése óta, a holokauszttagadás büntethetőségére számos - az alkotmányos jogok aránytalan sérelmével fenyegető - sikertelen és sikeres törvényhozási kísérlet történt. 2010-ben kétszer is változott a Btk. 269/C § tényállása. Április 10.-től június 8.-ig *„A holokauszt tagadása”* tényállása kapott helyet, 2010. június 8.-tól pedig már *„A nemzeti szocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása”* tényállás szerepel.

³⁸ 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról. 177. § (1) bekezdés

³⁹ SMUK PÉTER: Az Európai Tanács rasszizmus elleni kerethatározatával kapcsolatos alkotmányos és jogalkalmazói problémák. In: Rendészeti Szemle, 2009/12. sz. 3-17. old

⁴⁰ KOLTAY ANDRÁS: A szólásszabadság alapvonalai. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 530-532. old.

⁴¹ A Tanács 2008/913/IB kerethatározata (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről

Önkényuralmi jelképek használata

„269/B. § (1) Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a) terjeszt; b) nagy nyilvánosság előtt használ; c) közszemlére tesz; ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő. (2) Nem büntethető az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény miatt, **aki azt ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, művészeti célból vagy a történelem, illetve a jelenkor eseményeiről szóló tájékoztatás céljából követi el.** (3) Az (1)-(2) bekezdés rendelkezései az államok hatályban lévő hivatalos jelképeire nem vonatkoznak.”⁴²

Védett jogi tárgy ennél a rendelkezésnél a köznyugalom és a közösségek méltósága. (Pontosabban: a demokratikus politikai közélet fenyegetésmentes létezésében megnyilvánuló köznyugalom.) A jelkép valamely eszmének, személynek vagy eseménynek jelvénnel vagy képpel való megjelölése, melynek az a rendeltetése, hogy a jel és a megjelölt eszmék, személyek vagy események közös vonásaik révén egymással kapcsolatba hozhatók legyenek. Az Alkotmánybíróság 14/2000. (V. 12.) számú határozata szerint „Büntetőjogi védelem alá vonható a közösségek méltóságát sértő, köznyugalmat veszélyeztető magatartás, ha ez nem kifejezetten meghatározott, azonosítható személy ellen irányul; a kitűzött cél elérése érdekében elvben nincs más és esetleg enyhébb eszköz, mint a büntetőjogi szankció.” A diktatúrák jelképeinek használata a testület szerint minden esetben a tömegek méltóságát sérti meg, mert a diktatúra áldozatai mellett azokat is sérti, akik a demokrácia értékei mellett mélyen elkötelezettek. Az indoklás kifejezetten a közösségek méltóságára alapozza a védelem szükségességét. A tiltás nem teljes körű, ugyanis előállításuk, megszerzésük, tartásuk, behozataluk, kivitelük, és nagy nyilvánosságon kívüli használatuk megengedett. Nyilvánvaló az is, hogy ezen jelképek direkt használata bűncselekmény, míg azon tudósítások, amelyek ezen jelképek használatával kapcsolatos eseményekről számolnak be (akár történelmi, akár jelenkori tudósító műsorok), nem büntethetőek.

Magyarországot egy alkalommal elmarasztalta a strasbourgi bíróság az önkényuralmi jelképek tényállását érintően.⁴³ Vajnai Attila panaszos, a Munkáspárt akkori elnöke 2003-ban, Budapesten nyilvános politikai demonstráción vett részt szónokként. A tüntetést a Jászai Mari téren, Marx és Engels rendszerváltozás után eltávolított szobrának helyszínén tartották. A rendezvény közben, zakójának hajtókáján egy 5 cm átmérőjű ötágú vörös csillagot viselt.

⁴² Új Btk. 335. §

⁴³ DR. GRÁD ANDRÁS – DR. WELLER MÓNICA: A Strasbourgi Emberi Jogi Bírászkodás Kézikönyve, HVG Orac. Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011. 568. old.

Felszólították, hogy a jelképet távolítsa el, amit a panaszos a kérésre meg is tett. Vajnai Attilát a Btk. 269/B § (1) bekezdése alapján elítélte a Pesti Központi Kerületi Bíróság, aki fellebbezett a Fővárosi Bírósághoz, de az fenntartotta az ítéletet. Vajnai Attila ekkor az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, ahol megállapították, hogy a magyar bíróság megsértette a panaszos szólásszabadsághoz fűződő jogát. Ezek szerint egy többjelentésű önkényuralmi jelkép használatának általános tiltása sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkét.⁴⁴

Nemzeti jelkép megsértése

*269/A.§ Aki nagy nyilvánosság előtt Magyarország himnuszát, zászlaját vagy címerét sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, vagy más ilyen cselekményt követ el, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*⁴⁵

A nemzeti jelkép büntetőjogi védelme a nemzeti jelkép, mint alkotmányos érték iránti állami elkötelezettség hitelessé tételéhez szükséges. Alkotmányos értékük abban áll, hogy lehetővé teszik magánszemély részére a nemzethez tartozás kifejezését.⁴⁶ Az alkotmánybíróság ezzel a kérdéssel a 13/2000. (V. 12) számú határozatában foglalkozott. Ezúttal nem a közösség (ebben az értelemben a magyar nemzet) méltóságát hangsúlyozta, ahogy az önkényuralmi jelképekkel kapcsolatban, hanem a korlátozás legitim indokának a közösség és az alkotmányos rend védelmét tartja. Ez utóbbi két döntéssel a véleménynyilvánítás szabadságának tartalomsemleges védelmével szemben, tartalmi szempontú korlátokat állított fel az Alkotmánybíróság.

Egyéb bűncselekmények

A szólás és a sajtó szabadságának büntetőjogi eszközeivel, - tehát az állam büntető hatalmával való fenyegetéssel - való korlátozásának megengedhetősége kényes kérdés a demokráciával és a jogállamisággal összefüggésben.⁴⁷ Az Alkotmánybíróság szerint a véleménynyilvánítási és szólásszabadság különleges védelmet követel akkor, amikor közügyeket, a közhatalom gyakorlását, a közfeladatot ellátó, illetve közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét

⁴⁴ WELLER MÓNKA: A Vajnai ítélet és lehetséges hatásai az önkényuralmi jelképek használata tilalmának szabályozására. in: ACTA HUMANA, 2008/3. 81.old

⁴⁵ Új Btk. 334 § (már a Szent Korona megsértését is bünteti.)

⁴⁶ SAJÓ ANDRÁS: A szólásszabadság kézikönyve. KJK-KERSZÖV. Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 175. old.

⁴⁷ SZÉKELY LÁSZLÓ: Magyar Sajtó és Médiajog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2007. 261. old.

érinti. Más egyéb bűncselekményeket is el lehet követni az írott sajtó által, mint amiket az előbb kifejtettünk. Ilyen bűncselekmények a büntető törvénykönyv alapján és a teljesség igénye nélkül: „Háborús uszítás” (153.§), „Törvény vagy hatósági rendelkezés elleni izgatás” (268.§), „Rémhírterjesztés” (270.§) , „Közveszéllyel fenyegetés” (270./A §) , „Közszemérem megsértése” (272.§). A Büntető Törvénykönyvben találunk olyan rendelkezéseket is, amelyek segítik a személyiség védelmét a magyar jogrendszerben. Ilyenek a például a „Magántitok megsértése” (177. §), „Visszaélés személyes adattal” (177/A. §), „Levéltitok megsértése” (178. §), „Rágalmazás” (179. §), „Becsületsértés” (180. §), „Kegyeletsértés” (181. §).

3. Utólagos korlátozás típusai II.: „Amikor az állampolgár is hozzáférhet”.

A. A személyhez fűződő jogok érdekében alkalmazott korlátozások

A rágalmazó, hírnév és becsületsértő állítások elsősorban a közéleti szereplők esetében válnak a szólás és sajtószabadság kérdésévé, míg a magánszféra védelme és szólásszabadságba ütközése magánszemélyek esetében fordul elő több alkalommal. Olyan személyhez fűződő jogokat érintenek a fentebb említettek, mint a jó hírnévhez való jog, becsülethez, emberi méltósághoz való jog, képmás és hangfelvétel, magántitok, magánlakás, személyes adatok védelme, névjog, stb. A személyhez fűződő jogok lényegét már a jog is csak nehezen képes definiálni, hiszen az emberi jogok, alkotmányos alapjogok és a fentebb említettek szorosan összefüggnek. „Az emberi jogok lényegében az egész emberiség által elfogadott személyiségi jogok is, melyeket nemzetközi szerződések rögzítenek.”⁴⁸ A személyhez fűződő jogoknak a védelmére több esetben az Smtv. is. hivatkozik, azonban ezekről kifejezetten csak a Polgári Törvénykönyv rendelkezik.

„75. § (1) A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.(2) A személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a jogi személyekre is alkalmazni kell, kivéve ha a védelem - jellegénél fogva - csak a magánszemélyeket illelheti meg. (3) A személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult, feltéve, hogy a hozzájárulás megadása társadalmi érdeket nem sért vagy veszélyeztet. A személyhez fűződő jogokat egyébként korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.”
[Polgári Törvénykönyv]

⁴⁸ SZÉKELY LÁSZLÓ idézésében: Observer and Guardian v. U.K., Nov.26, 1991. 13585/88.

A Ptk. úgy rendelkezik, hogy minden személyiségi jog sérelmét okozó és veszélyeztető magatartás jogellenes, mégis vannak olyan körülmények, amelyek fennállása esetén a jogellenesség kizárt. (Pl.: jogos védelmi helyzetben, szükséghelyzetben követik el a sérelem okozását, vagy jogszabály hatalmaz fel a magánautonómia határainak átlépésére.)

Az írott sajtóban előforduló személyiségi jog vagy jogok megsértésekor sajtó helyreigazítást kérhet, vagy kártérítési kérelmet nyújthat be a sértett. Megjegyzendő, hogy a gyűlöletbeszéd szankcionálásához kapcsolódóan az AB alkotmányellenesnek nyilvánította azt a megoldást, amely a közösség tagjának arra az esetre nyitott volna meg személyiségi jogi igényt, amikor az a közösségének méltóságát sértő kifejezéseket sérelmezte.⁴⁹

A sajtószabadság korlátjaként megjelenő szabályok legfőbb indoka az állampolgároknak, mint a társadalom tagjainak védelme. Az emberi jogok védelme negatív kötelezettség a média világában, jogsértés elkerülésére és tartózkodásra kötelez, a demokratikus nyilvánosság megfelelő működésének érdekében. Az Smtv. 14. § és 16. § említi az emberi méltóság és az alkotmányos rend védelmét, a Médiatanácsnak pedig lehetősége van a két rendelkezés betartásának ellenőrzésére. A Tanács egyének jogainak védelmében nem léphet fel, ezért „alanytalanítania” kell a két jogot, mielőtt elindítja az eljárást alkotmányos keretek között.

B. A helyreigazítás

Dolgozatomban fontosnak tartom a helyreigazítás intézményének kifejtését, annak ellenére, hogy nem állami, közigazgatási szerv vagy független bíróság általi kontrollal találkozunk, hanem olyan joggal, ami alapján a sértett személy érvényesítheti akaratát, és férhet hozzá ez által a sajtószabadság alakításához. A Polgári Törvénykönyv így rendelkezik:

„79. § (1) Ha valakiről napilap, folyóirat (időszaki lap), rádió, televízió vagy filmhíradó valótlan tényt közöl vagy híresztel, illetőleg való tényeket hamis színben tüntet fel - a törvényben biztosított egyéb igényeken kívül - követelheti olyan közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlemény mely tényállítása valótlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben, illetőleg melyek a való tények (helyreigazítás). (2) A helyreigazítást napilap esetében az erre irányuló igény kézhezvételét követő nyolc napon belül, folyóirat, illetőleg filmhíradó esetében a legközelebbi számban azonos módon, rádió, illetőleg televízió esetében pedig - ugyancsak nyolc napon belül - a sérelmes közléssel azonos napszakban kell közölni.”

⁴⁹ 96/2008. (VII. 3.) AB hat.

A személyiség hatékonyabb védelmének szüksége, valamint a szélesebb körű tájékoztatás érdekében létezik Magyarországon a “válaszjog”, sajtó-helyreigazítás formájában. A válaszadáshoz való jog különböző formáit az európai országok széles körben alkalmazzák. Sajtó-helyreigazítás csak tényállításokkal szemben alkalmazható, a tényállításnak azonban nem kell sértőnek lennie az érintettre, a nem sértő tényállítás is lehet a helyreigazítás alapja. Jogosultja nem csak konkrétan megnevezett személy, hanem minden olyan természetes személy, jogi személy, jogi személyiséggel nem bíró, de jogalanyiséggel rendelkező szervezet, aki vagy amely a közleményből beazonosítható, akire vagy amelyre az bármilyen módon utal, és akiről vagy amelyről a valótlan tényállítás közzétett lehet.⁵⁰ Így ennél az intézménynél a sértett fél indíthat keresetet, tehát “férhet hozzá” a sajtószabadság alakításához. Kötelezettje a helyreigazításnak a sajtó, és a bizonyítási teher is a sajtón nyugszik.⁵¹ A bírói gyakorlat alapján 1959 óta a valóság bizonyításának terhe a sajtószerven nyugszik.

Az új Polgári Törvénykönyv tervezetében is, (a Kodifikációs Főbizottság Javaslat) a sajtó-helyreigazítás intézményét nem említik, helyette a „sérelemdíj” valamint „kártérítési felelősség” intézménye szerepel a személyes jogok védelmét illetően, valamint az ügyész és az alapvető jogok biztosa is felléphet, és „érvényesítheti a jogsértés felróhatóságtól független szankcióit, ha a jogsértés közérdekbe ütközik. Ebben az esetben a jogsértéssel elért vagyoni előnyt közérdekű célra kell átengedni.”⁵²

Az intézményre vonatkozó szakasz kibővítésére két törvényjavaslatot is beterjesztettek. Az intézményt ezek miatt is érdemes megvizsgálni, mert a két javaslat nem különíthető el az akkori politikai állapotoktól, hiszen az akkor kormányon lévő koalíciónak köszönhetőek.

Az válaszadási jog gondolata 1999 nyarán érdekes kontextusban merült fel: Pokol Béla, véleménycikkek esetében is biztosítani akarta a válaszadási jogot.⁵³ (*Lex Pokol*) Azzal indokolta annak szükségességét, hogy a magyarországi sajtóban és médiában baloldali-liberális túlsúly alakult ki. A javaslatot azonban az akkor kormányon lévő koalíció tagjai, tehát sem Fidesz, sem az MDF nem tartotta elfogadhatónak, így azt előterjesztője visszavonta. A javaslat másik fontos tényezője volt, hogy a kétharmados szabályozást megkerülve (a sajtótörvény módosításához nem volt elég az egyszerű többség) a Polgári Törvénykönyvet módosítaná a jobboldal, mivel rendelkezésére állt az ehhez szükséges szavazatmennyiség.

⁵⁰ PK 13. szám

⁵¹ KOLTAY ANDRÁS: A szólásszabadság alapvonalai. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 332. old.

⁵² <http://www.kormany.hu/hu/dok?year=2012#!DocumentBrowse> (2012.november 5.)

⁵³ BAJOMI LÁZÁR PÉTER: A Magyarországi Médiaháború. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2001. 127. old.

Répássy Róbert, a Fidesz akkori parlamenti képviselője ezután saját Ptk.-módosító javaslattal áll elő, miszerint: vélemény-helyreigazításról szó sem lehet, csak arról, hogy az ellenvéleményt is közölni kell, ha az eredeti állítás személyiségi jogot sértett. (*Lex Répássy*)⁵⁴ Az Alkotmánybíróság az 57/2001. (XII. 5.) AB határozatban a javaslatot alkotmányellenesnek minősítette, valamint kifejtette, hogy a helyreigazítás, mint a válaszadási jog egy formája korlátozza a sajtószabadságot, különösen a szerkesztés szabadságát, ugyanis az öncenzúrára vezethet. A testület azonban azt is kifejtette, hogy a válaszjog általában véve nem alkotmányellenes, nem képezi a sajtószabadság olyan korlátját, amely nem a sajtó demokratikus feladatainak teljesítése segítője elő.⁵⁵

„[...] válaszadási jogról az állapítható meg, hogy a jó hírnevet, emberi méltóságot sértő közleményre adandó válasz közlésének kötelezettsége a sajtószabadságnak (elsődlegesen a szerkesztés szabadságának), valamint közvetetten a véleménynyilvánítás szabadságának olyan korlátozását valósítja meg, amely az Alkotmányban rögzített alapvető jogok - ezek között a különösen nagy súllyal rendelkező emberi méltóság - védelmét szolgálja. [...] A válasz közlésének kötelezettsége az alapvető jog védelmében segítséget nyújt azoknak, akik egyébként gyengébb pozícióban vannak, mint a tömeg tájékoztatási eszközök fölött rendelkezők.” [57/2001 (XII. 5.) AB határozat]

Tehát az Alkotmánybíróság szerint még az alapjog sérelmének hiánya esetében is indokolt lehet a válaszadás, azonban azt elvetette, hogy a személyhez fűződő jogában sértett személy a közölt vélemény vagy értékelés esetén követelhesse saját véleményének vagy értékelésének közlését is. Aránytalan azonban azért, mert ha hirtelen mindenki élni szeretne válaszadási jogával, az adott sajtóterméknek túl sok információt, adatot, tényt kellene leközoílnie, amely rengeteg helyet igényel.

⁵⁴ VIKMAN LÁSZLÓ: A lex Pokol törvényjavaslat <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/90> (2012. október 28.)

⁵⁵ SMUK PÉTER: Magyar Közjog és Politika. Osiris Kiadó, Budapest, 2011. 199-200. old.

IV. Létezik-e, és kié a tartalom feletti felügyelet?

A tartalomszabályozás szabályait Magyarországon az új Médiatörvény tartalmazza (2010. évi CLXXXV. törvény “A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról”) és a törvény alapján a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság felügyeli. Nemzetközi tapasztalat, hogy a médiát érintő tartalmi előírások feletti felügyeletet általában az adott állam médiahatósága látja el. A rendszerváltás után nem találunk a magyar joggyakorlatban olyan intézményt, amely a hírközlési ágazatban az írott sajtó hatósági felügyeletét testesítette volna meg. Összesen két intézmény volt, amelyeket itt megemlíthetünk: az Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál a sajtótermék nyilvántartásba vétele, valamint az 1997-ben megszüntetett „ügyészi cenzúra”. Ezek voltak azok a kifejezetten írott sajtóhoz kapcsolható „felügyeleti tevékenységek” melyeknek befolyása volt a hazai írott sajtóra. A 2010. évi CLXXXV. törvény azonban a nyomtatott sajtót hatósági felügyelet alá vonta a demokratikus közvélemény kialakítása és a megfelelő politikai és közéleti kultúra megerősítésének céljából. Ezt a tevékenységet így most a Médiatanács látja el, melynek öt tagját az Országgyűlés választja, kilenc évre a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával.⁵⁶

1. Az audiovizuális eszközök tartalomszabályozása

A tartalomszabályozás elsősorban, sőt szinte kizárólag csak az elektronikus médiában létezik. Az Európai Uniónak több digitális médiarendszer szabályozási kérdéseit érintő dokumentuma foglalkozott az audiovizuális tartalomszolgáltatások definiálásával, ilyen például az *Oreja-jelentés*, de például az *Egyesült Királyság Kommunikációs zöld könyve*⁵⁷ is a tartalom szabályozásának fontos kérdéseivel foglalkozik. A közösségi jogalkotó a versenytorzulások elkerülése végett, a jogbiztonság javítása, a belső piac megvalósításának elősegítése és az egységes információs térség kialakulásának megkönnyítése érdekében szükségesnek tartotta az audiovizuális médiaszolgáltatások egységes szabályozási keretének kialakítását.⁵⁸ Ennek eredménye az “Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv”⁵⁹ (2010/13/EU irányelv). Az Európai Bizottság tagállamokat szólított fel arra, hogy az irányelv alapján fennálló kötelezettségeik teljesítése érdekében sürgősen tegyék naprakésszé nemzeti

⁵⁶ 2010. évi CLXXXV. törvény – a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról. 124. § (1) bekezdés

⁵⁷ POLYÁK GÁBOR: Megjegyzések a digitális kor médiapolitikájához.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2002_03_osz/07_digitalis_kor (2012. november 10.)

⁵⁸ POLYÁK GÁBOR: A médiarendszer kialakítása. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, Budapest. 138-139. old.

⁵⁹ http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/avms/index_en.htm (2012. november 11.)

műsorszórási szabályozásukat.⁶⁰ Ennek alapján az új Médiatörvényünkben a legtöbb tartalomszabályozással kapcsolatos rendelkezés audiovizuális eszközeinkre vonatkozik.

Frekvenciaszűkösség?

Magyarországon a lineáris médiaszolgáltatók⁶¹ adása frekvenciákon keresztül érkezik. A lineáris audiovizuális műsorszolgáltatásnál a frekvenciaszűkösség volt az egyik elfogadható magyarázat arra, hogy a szolgáltatóknak műsorai tartalom-szabályozásra szorulnak. Az analóg jeltovábbítás miatt ugyanis a csatornák mennyiségének kapacitása alacsony. A műsorszolgáltatási adókat így nem lehetséges korlátlan mennyiségben létrehozni, és a nézőknek kevesebb a választási lehetősége. Hiszen nem választhatják ki a hozzáférés idejét, és a folyamatosan zajló műsorba bár választásuk szerint kapcsolódnak be, azonban csak az éppen adott pillanatban közzétett műsorszámot kísérhetik figyelemmel.⁶² A műsorszolgáltatási engedélyt ezért különféle tartalmi feltételekhez kötik, melyeket a törvény tartalmaz. Az AB így fogalmaz a frekvencia-szűkösséggel kapcsolatban:

*„[a] véleménynyilvánítási és tájékoztatói szabadság szolgálata a sajtószabadságra vonatkozó sajátosságokon túl további feltételeket követel meg a rádióval és televízióval kapcsolatban. Itt az alapjog gyakorlását összhangba kell hozni megvalósítása technikai feltételeinek »szűkösségével«, azaz a felhasználható frekvenciák (belátható időn belül) véges voltával. A nyomtatott sajtóval ellentétben ez nem teszi lehetővé a korlátlan alapítást.”*⁶³

Befolyásolás?

A másik fontos érv a befolyásolás mértéke. Az 1/2007 (I.18.) AB határozatban már kifejtette az Alkotmánybíróság, hogy *„általánosan elfogadott, hogy a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás véleményformáló hatása és a mozgóképek, hangok, élő tudósítások meggyőző ereje sokszorosa az egyéb információs társadalmi szolgáltatások gondolkodásra ható erejének.”* A testület megerősítette ezt az álláspontját az 1006/B/2001. AB határozatában is. *„azáltal, hogy a média a legszélesebb nyilvánosságot biztosítja a legkülönbözőbb vélemények számára, és napjainkban ez képezi a legfontosabb információforrást, a szólásszabadság egyéb megnyilvánulási formáihoz képest a*

⁶⁰ <http://www.jogiforum.hu/hirek/23328> (2012. november 1.)

⁶¹ 2010. évi CLXXXV. tv, 1 § 5. *Lineáris műsorszolgáltatás*: a médiaszolgáltató által nyújtott műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését, illetve meghallgatását lehetővé tevő médiaszolgáltatás.

⁶² szerk. KOLTAY ANDRÁS – LAPSÁNSZKY ANDRÁS: A médiaszabályozás kommentárja. Complex Kiadó Jogi és Üzleti tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2011. 17. old.

⁶³ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat

médiában megjelenő véleményeknek sokszoros a hatása, rendkívül nagy a befolyása az emberek gondolkodására, a közvélemény formálására.” Az új médiatörvényt vizsgáló 165/2011. (XII. 20.) AB határozat sem tágit az előző két megállapításától, és kifejti, hogy adatokkal alátámasztott társadalmi szokások szerint, az audiovizuális médiaszolgáltatás a legelterjedtebb és a társadalom legszélesebb köréhez eljutó tömegkommunikációs szolgáltatás, valamint eleve erősebben és másképp befolyásolja közönségét. Tény, hogy a médiumok hatását értékelő alkotmánybírói gyakorlat összhangban áll az Európai Unió jogának előírásaival és azok indokaival. Az Európai Parlament és a Tanács az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelvben ezeknek a médiaszolgáltatásoknak a tekintetében kifejti: „e szolgáltatások külön szabályozását indokolja, hogy növekszik jelentőségük a társadalom és a demokrácia számára [...] továbbá e médiatartalmak szabályozása szükséges az audiovizuális médiaszolgáltatások különleges jellege miatt, különösen mivel ezek a szolgáltatások befolyásolják a lakosság véleményalkotásának módját.” Tehát az audiovizuális médiaszolgáltatás tartalomszabályozását ezen két ok alapján tekintik alkotmányosnak, és ezért is valósulhat meg médiahatósági felügyelete.

Egy új korszak küszöbén

Joggal merülhet fel a kérdés, mi történik most a tartalom-szabályozással, hogy Magyarország átállt fölfelszíni digitális műsorszórásra (DVB-T)⁶⁴? A digitalizáció lehetővé teszi a jobb minőségű kép- és hangátvitelt, kisebb spektrum erőforrást felhasználva. Így egy régi analóg adás által felhasznált sáv szélesség helyén akár négy, bizonyos esetekben akár annál is több új adás is továbbítható. Mivel a rádióspektrum korlátozott erőforrásnak tekinthető, lényeges az ilyen - frekvenciasávokat hatékonyabban felhasználó - új technológiák bevezetése. A digitális átállással több TV adás kerül továbbításra, de így is keletkezik egy nagy mennyiségű szabad frekvencia többlet, amit digitális hozadéknak nevezünk (DD). A DD felhasználására jelenleg országonként különböző tervek vannak, ilyen a mobil szélessávú szolgáltatás (UMTS, LTE), a szélessávú adatátvitel, a WiFi hotspot, a WiMax, a mobil televízió műsorszórás (DVB-H), a katasztrófavédelmi alkalmazás, a PMSE, vagy a kognitív rádió.⁶⁵

⁶⁴ Rövidítések jegyzéke sorrendben: Digital Video Broadcasting Terrestrial, Digital Dividend, Universal Mobile Telecommunication System, Long Term Evolution, Worldwide Interoperability for Microwave Access, Digital Video Broadcasting Handheld, Programme Making and Special Events (pl. vezeték nélküli kamerák)

⁶⁵ BELÉNYESI PÁL: A digitális többlet és annak kihasználása. in: Infokommunikáció és Jog, 2009. április. 31. szám

A korlátozott frekvencia hozzáférés így már nem okoz akkora fejtörést, hiszen egy csatorna helyébe négy, vagy akár nyolc csatorna is kerülhet. Vajon hatással lesz-e ez a változás az audiovizuális tartalmak szabályozására? Természetesen így sem végtelen számú csatornával fogunk rendelkezni, mégis az érvrendszer egyik erős bástyája megdőlni látszik. Hiszen azzal együtt, hogy a földfelszíni terjesztés mellett megjelenő kábeles és műholdas műsorterjesztés már az analóg médiában is jelentős változást hozott, a beavatkozás nagyságát, a média politikai célokat és eszközöket mindvégig az erőforrások szűkösségére való tekintettel határozták meg.⁶⁶ Az új médiarendszer interaktívabb lesz, a felhasználónak egyre nagyobb beavatkozási és választási lehetőséget nyújt. Így tehát csak a „befolyás mértékének nagysága” marad az egyetlen érv, ami a tartalomszabályozás mellett szól? A befolyásolás mértékének nagyságával egyelőre a társadalom is egyetért. A kor előre haladtával azonban ez a megállapítás is megdőlni látszik, mivel egyre többen használják az internetet, és annak használata már sokkal elterjedtebb, mint a televízióé.

Készítettem egy kisebb felmérést, a válaszadók közül senki sem gondolta úgy, hogy az újságoknak vagy a rádióadásoknak lenne a legnagyobb befolyásoló ereje a társadalomra, a válaszok kivétel nélkül a televízióra és az internetre estek.⁶⁷

Megkérdőjelezhető-e tehát az audiovizuális eszközök feletti hatósági felügyelet, mióta Magyarország áttért a digitális műsorszórára? Véleményem szerint a meglévő alkotmánybírósági érvek alapján igen, hiszen azoknak felépített rendszere meginog, és alátámasztásukat újra kellene gondolnia a testületnek.

2. Az írott sajtó és az elektronikus írott sajtó tartalomszabályozása

Az Smtv. szerint az írott sajtóra és elektronikus írott sajtóra ugyanazok a rendelkezések, tartalomszabályozási előírások érvényesek. A felmerülő probléma azonban az, hogy az írott sajtóban nem létezik tartalomszabályozás, egyedül a kötelező nyilvántartásba vétel, valamint az utólagos korlátozás típusai és a sajtó-helyreigazítás intézménye. Innentől fogva a tulajdonosokra, és az adott csoportnál dolgozóakra van bízva minden egyéb alapjog és

⁶⁶ POLYÁK GÁBOR: Megjegyzések a digitális kor médiapolitikájához.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2002_03_osz/07_digitalis_kor (2012. november 10.)

⁶⁷ Közvélemény-kutatás - www.ripet.hu (*Az elektronikus média és az írott sajtó, mint befolyásolási tényezők*)– 1. számú melléklet

követelmény betartása annak érdekében, hogy a sajtószabadság megfelelően működjön, egy demokratikus jogállamhoz méltóan.

A 165/2011 (XII. 25) AB határozatban az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a nyomtatott és az online sajtó hatóság alá vont felügyeletét.

*„[...] a nézők, hallgatók érdekében biztosított hatósági eljárás a közönségre gyakorolt különösen erős befolyásra tekintettel minősül szükséges és arányos beavatkozásnak. A hatásában ettől eltérő nyomtatott és internetes sajtó esetében azonban ez a fellépési lehetőség — ebben, az emberi jogokra generálisan kiterjedő formában — már aránytalan korlátozásnak minősül. Az emberi méltóság érdekében történő korlátozás szükségessége ezeknél a sajtótermékeknél is fennáll, ám esetükben az emberi méltóságot megfelelően védik a **személyes jogérvényesítést biztosító jogszabályok**, valamint az a lehetőség, hogy az Smtv. 16. § első fordulata alapján a hatóság felléphet **az emberi jogokat rendszeresen sértő**, ezzel az alkotmányos rendet tiszteletben nem tartó médiummal szemben. **Az emberi jogok és az emberi méltóság** intézményes tartalmát sértő egyedi esetekben a Hatóság számára általánosan adott jogkör — a joggyakorlatot is figyelembe véve — széles körű fellépési lehetőség. A nyomtatott és az internetes sajtó esetében ez a sajtószabadság aránytalan korlátozásának minősül, azaz alkotmányellenes.”*

A törvény csak az emberi méltóságra, és az emberi jogokra hivatkozik. De vajon hol tud a sértett azzal kapcsolatban eljárni, ha például közérkölcst, vagy fiatalkorúakat sértő tartalmat (Smtv 9.§ (3) bek.) vélt felfedezni valamely írott vagy internetes sajtótermékben? Az ehhez kapcsolható előzetes korlátozási intézmény jogkörét 1997-ben az Alkotmánybíróság 20/1997. (III. 19.) AB határozatával az ügyészségtől elvonta és az új médiatörvényben megjelölt hatósági felügyeletet is elutasítja a testület. Marad tehát egyedül az igazságszolgáltatás, a független bíróságok. De a csorba ebben az esetben nem a személyhez fűződő jogán esett, ő a köz érdekében szeretne eljárni. Milyen jogsegélyt vehet számításba, milyen eljárás van a segítségére? Az Alkotmánybíróság nem, mivel nem azt vizsgáljuk, hogy alkotmányos rendbe ütközik-e a sértő magatartást kinyilvánító sajtótermék tartalma. A Polgári Törvénykönyv 79.§ a sajtó-helyreigazítási igény érvényesítésének szabályaival kapcsolatban az Smtv.-hez és a Polgári Perrendtartásról rendelkező törvényhez irányít. A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló törvényünkben két erre vonatkozó információt találunk, de sajnos ez is kevés. A törvény ugyan valóban kijelenti, hogy *„4.§ A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérkölcst, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.”.*

Azonban később a sajtó-helyreigazításnál a törvény nem fogalmazza meg, hogy ennek érvényesítését miként érhetjük el, a törvény szöveg ugyanis így szól:

„12. § (1) Ha valakiről bármely médiatartalomban valótlan tényt állítanak, híresztelnek vagy vele kapcsolatban való tényeket hamis színben tüntetnek fel, követelheti olyan helyreigazító közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlés mely tényállításai valótlan, illetve megalapozatlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben és ehhez képest melyek a való tények.”

A közérkölcst sértő tény nem feltétlenül valótlan, nem feltétlenül hamis, és nem is kell állítania valakiről bármit is, hogy minősítését elnyerje. Ez lehet egy pornográf tartalmú reklám, vagy kép, nem megfelelő helyen megjelentetett felnőtt tartalmú cikk, stb. A Polgári Perrendtartásról rendelkező törvényben sem találtam erre vonatkozó passzust. Véleményem szerint ez egy joghézag a sajtószabályozással kapcsolatban a magyar jogrendszerben.

Az új Polgári Törvénykönyv tervezetében erre a joghézagra egy új szakasz bevezetésével próbálnak megoldást találni, amely feljogosítja az ügyészt és az alapvető jogok biztosát is arra, hogy „érvényesítheti a jogsértés felróhatóságától független szankcióit, ha a jogsértés közérdekre ütközik. Ebben az esetben a jogsértéssel elért vagyoni előnyt közérdekű célra kell átengedni.”

Jelenleg az ügyészség által végzett közérdekvédelmi tevékenység kiemelt területei: egyes hatósági eljárásokhoz és intézkedésekhez kapcsolódó ügyészi feladatok ellátása, a környezetvédelem, a fogyasztóvédelem, a szabálysértési ügyek, egyes jogi személyekkel és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel kapcsolatos ügyészi feladatok ellátása, a polgári bíróság előtt ügyészi tevékenység.

3. Sokszínűség (Pluralizmus)

„4. § A médiaszolgáltatások sokszínűsége kiemelten fontos érték. A sokszínűség védelme kiterjed a tulajdoni monopólium kialakulásának, valamint a piaci verseny indokolatlan korlátozásának megakadályozására is. E törvényben foglalt rendelkezéseket a sokszínűség védelmének szempontját figyelembe véve kell értelmezni.” [Smtv. A törvény alapelvei II. fejezet]

A megfelelő tájékoztatás a sajtószabadság egyik megkerülhetetlen alapköve. Nem kerülhetjük ki a “tájékoztatási monopólium” fogalmát, amely a sajtó viszonylatában többféle tartalmat hordoz. Elsősorban azt jelenti, hogy a sajtó útján megvalósuló tájékoztatásnak a demokratikus normák szerint megfelelőnek, kiegyensúlyozottnak, az egész műsorszolgáltatásnak pedig

sokszínűnek, plurális értékrenddel bírónak kell lennie. Ezek a kritériumok az elektronikus médiát illetően találhatóak meg a médiatörvényben, az írott sajtóval kapcsolatban pedig az Smtv. jelzi, hogy biztosítani kell a sajtó sokszínűségét.

Mire gondoljunk sokszínűség fogalma alatt? A sokszínűség a sajtó világában két értelemben jelenhet meg. Az egyik, hogy egy bizonyos sajtóterméken belül az információk, tények, vélemények sokszínűek legyenek. A másik a versenyszférához, és a választékhoz kapcsolódik. Az olvasó minél több helyről tudja beszerezni a világról adatait, annál biztosabb lehet abban, hogy információi igazak és valósak (pluralizmus). Azonban a világon és Magyarországon is bizonyítható, hogy minden írott/online sajtótermék az audiovizuális médiaszolgáltatásokkal együtt alig pár úgynevezett „médiáóriás” vállalat kezében van.

Magyarország egyik leghangosabb médiaügye a Sláger Rádió és a Danubius 2009 novemberében lejárt műsorszórási jogosultsága volt. A parlamenti pártok 2008 végén konszenzusra jutottak abban, hogy a Sláger és a Danubius a digitális átállásig pályáztatás nélkül megtarthassa frekvenciáit. Az Alkotmánybíróság szerint ez versenykorlátozó és alkotmányellenes, megállapodás (és jogalkotás) volt: „a jogalkotó a foglalkozás szabad megválasztásához, az adott vállalkozás gyakorlásához való jogot egyes piaci szereplőktől meghatározatlan időre teljes egészében elvonta. Különösen nagy súllyal esik latba, hogy mindez a tömeg tájékoztatás területén történt. Az Alkotmány 61. § (2) bekezdésében biztosított sajtószabadság és az Alkotmány 61. § (4) bekezdésébe foglalt, a tájékoztatási monopóliumok létrejöttének megakadályozására vonatkozó alkotmányos cél ugyanis a minél nyitottabb, sokszínűbb, és legalább elméletileg mindenki számára hozzáférhető médiapiac létrehozatalát és fenntartását igényli.”⁶⁸

Az Egyesült Államokban 6 hatalmas médiaóriás uralja a piacot: a Time Warner, a Walt Disney, Viacom, News Corporation, CBS Corporation valamint az NBC Universal. Mivel a hírek beszerzése költséges, ezeknek a vállalatoknak van arra a legtöbb lehetősége, hogy a világban történő eseményekről összegyűjtsék az információkat, és leközzöljék azokat. A kisebbeknek már kevesebb a költségvetése, így ezeket az információkat a legnagyobb részben a médiaóriásoktól vásárolják meg. Az egyetlen kapaszkodója az olvasónak egy *fikció*:⁶⁹ Az, hogy a tulajdonosok figyelnek minden olyan alapjog és emberi jog betartására a tájékoztatáskor, amit az adott országok Alkotmányai, médiaszabályozással kapcsolatos

⁶⁸ 71/2009. (VI. 30.) AB határozat.

⁶⁹ HENNING NEVER: Sokszínűség utasításra – a médiarendszer kialakításának célszerűsége versenyjog-elméleti megközelítésben. in: Infokommunikáció és Jog, 2011. június, 44. szám

törvényei előírnak. Ellenőrizni, átlátni a vállalat dolgozóin és a tulajdonosokon kívül ezt senki sem tudja, hiszen magántulajdonról van szó, és a piacon való versenyzés sem volt soha tiltott. Csak bízhatunk abban, hogy a tulajdonosokat nem csak a profit és a kiváló gazdasági helyzetük érdekli, hanem a pluralizmus, a sokszínűség, a kiegyensúlyozottság, az objektivitás, és a pontosság is.

Pokol Béla a 165/2011. (XII. 20.) AB határozatban, különvéleményében kifejti:

„Napjainkban azonban a médiaszociológiai elemzések tömege mutatja, hogy a szervezett magánhatalmak tömegmédiák feletti – és közvetve az emberek feletti – uralma jelenti a legnagyobb veszélyt a demokratikus nyilvánosságra, különösen mivel e szervezett médiahatalmak globális szinten, illetőleg az egész euro-atlanti térségben szerveződve az egyes államokhoz képest sokszorosan nagyobb anyagi erővel és tömegbefolyással rendelkeznek. [...] A rendszerváltás óta eltelt bő húsz év azt mutatja, hogy a hazai mediaszférát és a társadalom közvéleményének formálódását nem az állam fenyegette, hanem a televíziós csatornákat, rádiókat és mérvadó országos napi- és hetilapokat megszerző vagy azt felépítő globális médiahatalmak véleménymonopóliuma. Ebben a helyzetben épp a demokratikus állami közhatalom az, amely fel tud lépni ez ellen a véleménymonopólium ellen.”

A Magyar Távirati Iroda közmédiában elfoglalt hatalmas szerepe is sokakban kétségeket ébreszt, az intézmény szerepe azonban mégsem monopolisztikus, mivel mellette több hírszolgálat is létezik, amely nem az állam tulajdonában van, és információkkal tudja ellátni a magyar médiát. Az új médiatörvény V., és VI. fejezete a médiaóriások kialakulásának megakadályozásával foglalkozik, de csak az elektronikus sajtóval kapcsolatban. Hogy miért csak az elektronikus sajtóval kapcsolatban, az számomra érthetetlen, valószínűleg megint a befolyásra, és a korlátolt frekvenciaforrásokra hivatkozna a jogalkotó. Ezek alapján viszont jogosan gondolhatom azt, hogy ha a Magyarországon kiadott összes nyomtatott és online sajtóterméket egyetlen médiaóriás felvásárolná, az teljesen legálisan történhetne meg. Hiszen nincsenek ezt korlátozó normáink, és az erre vonatkozó felügyeletet sem végzi el semmilyen szerv ma Magyarországon. „És bár maradhatnak kétségek a médiapluralizmus kihívásának legalkalmasabb és/vagy leghatékonyabb orvoslási módjára vonatkozóan, az egyre mélyebben integrált Unió kontextusában azt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a sokszínűség kérdése túlnőtte a nemzeti határokat, és a tagállamoknak közösen kell foglalkozniuk vele.”⁷⁰

⁷⁰ MONICA ARINO: Versenyjog és sokszínűség az európai digitális műsorszolgáltatásban: az ür kitöltése. in: Infokommunikáció és Jog, 2008. december. 29. szám

V. Összegzés

Ha levonjuk a következtetéseket, azt láthatjuk, hogy az írott sajtóval kapcsolatos médiaszabályozásnak nincsen sok köze annak valódi helyzetéhez, és problémáihoz, hiszen ez a beavatkozás egyáltalán nem tértől és időtől független. Véleményem szerint egy jól megszervezett, alkotmányos szabályok betartásáért felelős felügyelet nem alkotmányellenes. *Minek próbálunk ugyanis valamit szabályozni, ha nem tudjuk az előírt normák érvényesülését felügyelni?* A közigazgatás egyik funkciója ez: a jogkövető magatartás elérése érdekében a közigazgatási szerv, kiválasztás alapján ellenőriz, vagy felügyel, így juttatva érvényre azt, hogy mindenki jogkövető magatartást tanúsítson. Nem feltétlenül a Médiatanácsnak kell ellátnia ezt a felügyeleti jogot, önszabályozó szervezetre is gondolhatunk, mint felügyeleti szervre, (Pl.: Ügyvédi Kamara) ahol a szankció kizárásként, belső fórumokból való visszavetésként nyilvánul meg, vagy az ügyészi általános törvényességi felügyeletre, amely elősegítené, hogy a sajtószabadság érvényesüljön.

Sokak azzal érvelnek, hogy a magyar jogrendszerben most is létezik „lex imperfecta”, tehát következmények nélküli jogalkotás, így ez a megoldás az írott sajtó szabályozásával kapcsolatban is működhet. Azonban a sajtó az, amivel nap mint nap tájékozódunk és minden terméke befolyással van ránk. Ezért fontos véleményem szerint a mihamarabbi reagálás egy olyan információval kapcsolatban, ami hamis, vagy valótlan.

Legtöbbször azért is bírálják az írott sajtó feletti felügyeletet, mert annak függetlensége hagyományokra tekint vissza. A vádakkal ellentétben, hogy az írott sajtó felett már eljár az idő, és szükségtelen komolyabban foglalkozni a témát érintő problémákkal, én úgy gondolom, hogy a lehető leggondosabban kell eljárnia a jogalkotónak minden intézmény működését illetően.

A sajtó függetlensége ugyanis nem azon múlik, hogy mennyire érvényesül felette bármilyen felügyelet vagy ellenőrzés. Ez elsősorban személyi kérdés, melynek lényege, hogy a felügyeletre kijelölt személy kinevezése után ne a kinevezőhöz, hanem a törvényben, statútumban, szmsz-ben rögzített feladathoz és a szakmai feladatához legyen lojális. Ezen túl, ha a jelölt olyan szabályok betartásáért felelős, amelyek megfelelnek a sajtószabadságnak, és a közösség érdekeit szem előtt tartják, semmilyen alkotmányos akadálya nincsen annak, hogy ez a felügyelet megvalósuljon.

Nem értek tehát egyet a 165/2011. (XII. 20) Alkotmánybírósági Határozattal, melynek érvelése ráadásul tértől és időtől is függetleníti magát, amely a médiaszabályozásnál megengedhetetlen. Ha ugyanis a digitalizációra tekintettel megengedi az elektronikus sajtótermékek tartalomszabályozását, érthetetlen, hogy az írott sajtótermékeknél ezt miért nem engedélyezi, hiszen mindegyiknél sok a lehetőség új csatorna, illetve új írott sajtótermék létrehozására. Ha pedig az írott sajtótermékekből indulunk ki, érthetetlen, hogy miért engedi a jogalkotó az eljövendőben digitalizált tévéadások tartalomszabályozását, hiszen a nyomtatott termékeknél sincsen tartalomszabályozás. Véleményem szerint fontos az egységes jogalkotás, és a jogbiztonság, vagy minden téren legyen felügyelet, vagy pedig sehol sem. A médiatörvény az utóbbi fél évben így is több mint tíz alkalommal volt módosítva, fontos lenne az írott sajtó szabályozásával kapcsolatban egy olyan biztos háttér, amely annak működését a helyes irányba tudná terelni.

Az egyetlen érv, ami magában árválkodik, az a „befolyás” kérdése, amelynek mértéke véleményem szerint teljes mértékben szubjektív kérdés.

Felhasznált Irodalom

Könyvek és tanulmányok

- 1) ANTAL ZSOLT- GAZSÓ TIBOR (szerk.): Magyar Médiahelyzet. Századvég Kiadó, Budapest, 2005.
- 2) BAJOMI LÁZÁR PÉTER: A Magyarországi Médiaháború. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2001.
- 3) BELÉNYESI PÁL: A digitális többlet és annak kihasználása. in.: Infokommunikáció és Jog, 31. szám, 2009. április.
- 4) DR. GRÁD ANDRÁS – DR. WELLER MÓNICA: A Strasbourgi Emberi Jogi Bírászkodás Kézikönyve. HVG Orac. Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2011.
- 5) GÁLIK MIHÁLY – POLYÁK GÁBOR: Médiaszabályozás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest, 2005.
- 6) HALMAI GÁBOR: Kommunikációs jogok. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2002.
- 7) HENNING NEVER: Sokszínűség utasításra – a médiarendszer kialakításának célszerűsége versenyjog-elméleti megközelítésben. in.: Infokommunikáció és Jog, 44.szám, 2011. június.
- 8) JAKAB ANDRÁS (szerk.): Az Alkotmány Kommentárja II. Századvég Kiadó, Budapest, 2009.
- 9) KATONÁNÉ SOLTÉSZ MÁRTA (szerk.): Emberi jogok hazánkban. ELTE, Budapest, 1988.
- 10) KOLTAY ANDRÁS – LAPSÁNSZKY ANDRÁS (szerk.): A médiaszabályozás kommentárja. Complex Kiadó Jogi és Üzleti tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2011.
- 11) KOLTAY ANDRÁS: A szólásszabadság alapvonalai. Századvég Kiadó, Budapest, 2009.
- 12) MIKE FEINTUCK – MIKE VARNEY: Médiaszabályozás, közérdek, törvény. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011.
- 13) MONICA ARINO: Versenyjog és sokszínűség az európai digitális műsorszolgáltatásban: az új kitöltése. in: Infokommunikáció és Jog, 29. szám, 2008. december.
- 14) POLYÁK GÁBOR: A médiarendszer kialakítása. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2008.

- 15) POLYÁK GÁBOR: Megjegyzések a digitális kor médiapolitikájához.
http://www.mediakutato.hu/cikk/2002_03_osz/07_digitalis_kor (2012. november 10.)
- 16) POLYÁK GÁBOR (szerk.): Médiapolitikai szöveggyűjtemény. Gondolat Kiadó. Budapest. 2011.
- 17) SAJÓ ANDRÁS: A szólásszabadság kézikönyve. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest, 2005.
- 18) SÁRI JÁNOS – SOMODY BERNADETTE: Alapjogok- Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.
- 19) SMUK PÉTER: Az Európai Tanács rasszizmus elleni kerethatározatával kapcsolatos alkotmányos és jogalkalmazói problémák. in.: Rendészeti Szemle, 2009/12. sz.
- 20) SMUK PÉTER: Magyar Közjog és Politika. Osiris Kiadó, Budapest, 2011.
- 21) SZÉKELY LÁSZLÓ: Magyar Sajtó és Médiajog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest – Pécs. 2007.
- 22) TAKÁCS RÓBERT: Sajtóirányítás és újságírói öncenzúra az 1980-as években.
http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_01_tavasz/04_sajtoiranyitas (2012. november 14.)
- 23) TÓTH MIHÁLY: Titokkal átszőtt büntetőjog. in: IUSTUM AEQUUM SALUTARE, I. 2005/1. Szent István Társulat. Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2005.
- 24) VIKMAN LÁSZLÓ: A lex Pokol törvényjavaslat. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/90> (2012. november 8.)
- 25) WELLER MÓNICA: A Vajnai ítélet és lehetséges hatásai az önkényuralmi jelképek használata tilalmának szabályozására. in.: ACTA HUMANA. 2008/3.

Internetes honlapok

[www. ec.europa.eu](http://www.ec.europa.eu) – European Comission

[www. enc. hu](http://www.enc.hu) – Magyar Virtuális Enciklopédia

(Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Kutatóintézete gondozásában)

[www. jogiforum. hu](http://www.jogiforum.hu) – Jogi Fórum

[www. mediakutato.hu](http://www.mediakutato.hu) – Média kutató

[www. jema. hu](http://www.jema.hu) – Jogesetek Magyarázata

Melléklet

Amennyiben az előző kérdésnél az Ön válasza: "soha", kérem fejtse ki röviden, miért! - [4 db] - **elrejt**

1. Mert nem érdekel a bulvár mocsok, csak a hírek, azokat meg interneten olvasom.
2. Mert nincs tv-m :) Egyébként internetes tv-n keresztül havonta többször nézek sportműsorokat.
3. az utóbbi 6-7 évben nem volt elérhető tv a közelemben, így leszoktam róla, életidegennek tűnik, és időm sincs ülni előtte
4. Úgy alakult, hogy nincs mit nézni benne, ezért megszabadultunk tőle.

Milyen gyakran hallgat Ön rádiót? - [57 db]

	db	100%	
minden nap	12	21%	
hetente többször	17	30%	
hetente	6	11%	
havonta többször	5	9%	
havonta	1	2%	
ritkán	13	23%	
soha	3	5%	

Amennyiben az előző kérdésnél az Ön válasza: "soha", kérem fejtse ki röviden, miért! - [3 db] - **elrejt**

1. zenehallgatásra és információszerzésre ott a számítógép. Autóban pedig nincs rádió és mivel még tanulok, ott sem ajánlatos rádiózni óra közben :)
2. Nincs rádióm :) A Colosseumban szokott szólni a rádió, de azt csak hallom, nem hallgatom, mert nem érdekel. Rádásul ugyanazok a számok szólnak újra és újra, persze azt mondják a rádióban, hogy náluk megy a legváltozatosabb zene. Ehhez képest óránként ismétlődnek a számok.
3. nincs saját rádióm, amúgy hallgatnék (illetve reggel hallgatnám, de akkor a többiek miatt csendben kell lenni)

Ön szerint az alább megnevezett választási lehetőségek közül melynek van a legnagyobb befolyásoló ereje a társadalomra? - [56 db]

	db	100%	
újság	0	0%	
televízió	43	77%	
rádió	0	0%	
internet	13	23%	
ugyanolyan	0	0%	
nem tudom	0	0%	

Ön szerint egy 1-5ös skálán mennyire érvényesül a sajtószabadság ma Magyarországon? (5 - érvényesül, 1 - egyáltalán nem érvényesül) - [57 db]

	db	100%	
5	5	9%	
4	16	28%	
3	25	44%	
2	7	12%	
1	1	2%	
Nem tudom	3	5%	

Amennyiben Ön szokott napilapokat olvasni, az alábbiak közül melyeket? (Több válasz is lehetséges!) - [47 db]

	db	100%	
Magyar Hírlap	0	0%	
Magyar Nemzet	3	6%	
Metropol	23	49%	
Népszabadság	1	2%	
Népszava	2	4%	
Bors	1	2%	
Blikk	3	6%	
Regionális napilapok (pl: Kisalföld, Napló)	33	70%	
Egyéb	8	17%	

Amennyiben Ön Tv csatornákon keresztül informálódik a hírekről, az alábbi csatornák közül melyeket nézi rendszeresen? (Több válasz is lehetséges!) - [48 db]

	db	100%	
RTL Klub	31	65%	
TV2	27	56%	
Hír TV	7	15%	
Echo TV	3	6%	
BBC	3	6%	
CNN	1	2%	
Duna TV	3	6%	
M1	23	48%	
M2	5	10%	
Egyéb	10	21%	

Mely rádióállomásokat szokta leggyakrabban hallgatni? (Több válasz is lehetséges!) - [53 db]

	db	100%	
Kossuth Rádió	13	25%	
Bartók Rádió	2	4%	
Petőfi Rádió	14	26%	
NeoFM	11	21%	
ClassFM	18	34%	
Kék Duna Rádió	16	30%	
Lánchíd Rádió	1	2%	
Magyar Katolikus Rádió	0	0%	
Külföldi sugárzású rádió(k)	5	9%	
Rádió 1	14	26%	
Egyéb	9	17%	

Az újság, televízió, rádió vagy az internet által közvetített információknak/tényeknek tulajdonít nagyobb relevanciát? - [57 db]

	db	100%	
Az újság által közölt információknak/tényeknek	11	19%	
A televízió által közölt információknak/tényeknek	5	9%	
A rádió által közvetített információknak/tényeknek	2	4%	
Az internet által közvetített információknak/tényeknek	19	33%	
Mind ugyanolyan releváns	17	30%	
Nem tudom	3	5%	

